

Revolisyon ayisyen an

Non otè a (kontribitè)

Pibliye
2024-03-12

Revize
2026-02-04

DOI
10.xxxx/eeh.a8f4k2

REZIME

Revolisyon ayisyen an (1791-1804) se sèl revòlt esklav nan istwa modèn ki rive fonde yon Eta endepandan ansyen kaptif ap dirije. Li fèt nan koloni fransè Sen-Domeng - ki te pi rantab nan tout Amerik yo - epi li transfòme yon soulèvman abitasyon an yon lagè liberasyon ak endepandans nasyonal. Atik sa a swiv kontèks kolonyal la, soulèvman mwa dawout 1791 an, monte Touden Louvèti, lagè Jan-Jak Desalin mennen kont ekspedisyon Napoleyon an, ak pwoklamasyon endepandans lan 1ye janvye 1804. Answit li egzamine eritaj li: aboliyon radikal esklavaj la, gwo sekous li bay nan monn atlantik la, ak deba istorik li kontinye pwovoke jouk jounen jodi a.

Mo kle: Sen-Domeng, esklavaj, aboliyon, Touden Louvèti, Desalin, monn atlantik, endepandans

Entwodiksyon

Revolisyon ayisyen an se seri evènman ki, ant 1791 ak 1804, mennen esklav yo ak moun lib ki gen koulè nan Sen-Domeng pou yo ranvèse lòd esklavajis kolonyal la epi fonde Ayiti - premye Eta endepandan nan Karayib la ak premye repiblik nwa nan lemonn.

Pandan lontan yo te mete l sou kote nan istwa oksidantal la, men jodi a yo rekonèt li kòm yon gwo viraj nan laj revolisyen yo, menm jan ak revolisyen ameriken ak fransè a, ke li pouse prensip egalite a pi lwen toujou.

Kontèks kolonyal la : Sen-Domeng

Anvan 1789, se Sen-Domeng poukont li ki te pwodui yon gwo pati nan sik ak kafe yo te konsome ann Ewòp. Richès sa a te chita sou travay fòse prèske yon demi-milyon moun yo te mete an esklavaj, nan kondisyon ki te gen anpil vyolans.

Sosyete kolonyal la te plen tansyon : ant gwo planté blan ak ti blan, ant kolon ak administrasyon metwopòl la, epi sitou ant moun lib ki gen koulè - ki te souvan pwopriyete tou - ak blan ki te refize ba yo menm dwa.

Soulèvman 1791 an

Nan nwit 22 pou rive 23 dawout 1791, yon gwo ensireksyon limen tout plèn Nò a. Tradisyon an fè remonte òganizasyon l nan seremoni Bwa Kayiman an, kote vodou a jwe yon wòl ki mete moun ansanm epi ki gen anpil sans.

Nan kèk semèn, dè santèn abitasyon detwi. Mouvmman an, ki te gaye okòmansman, vin jwenn chèf ak yon estrateji piti piti, epi li transfòme revòlt la an yon fòs politik ak militè ki dire.

Tousen Louvèti ak otonomi

Tousen Louvèti, yon ansyen esklav yo te afranchi, vin tounen prensipal dirijan an. Kòm yon bon estratèj ak negosyatè, li jwe sou rivalite ki genyen ant Lafrans, Espay ak Grann Bretay pou l ranfòse pouvwa ansyen ensije yo.

Konvansyon franse a aboli esklavaj la an 1794, epi li konfime yon reyalite ki te deja enpoze sou teren an. Kòm gouvènè, Tousen pwomilge an 1801 yon konstitisyon otonomis ki enkyete Bonapat epi ki prese konfwontasyon an.

Lagè endepandans ak 1804

An 1802, Napoleyon voye yon ekspedisyon jeneral Leklè ap dirije pou l retabli lòd kolonyal la - epi, alalong, esklavaj la, ke yo te retabli nan lòt koloni. Yo kaptire Tousen ak trayizon epi li mouri an 1803 nan yon prizon nan Jura.

Anba direksyon Jan-Jak Desalin, koalisyon jeneral endijèn yo bat lame franse a - ke gerilla ak lafyèv jòn te dechèpiye - nan batay Vètyè an nan novanm 1803. Nan 1ye janvyè 1804, Desalin pwoklame endepandans lan epi li remèt non endijèn Ayiti a.

Eritaj ak istoryografi

Revolisyon ayisyen an aboli esklavaj la touswit, san okenn konpansasyon pou mèt yo - yon bagay ki pa t janm fèt anvan. Li bay yon gwo sekous nan tout monn atlantik la, li nourri espwa esklav yo ak laperèz pisans kolonyal yo.

Pri a te chè : dèt endepandans Lafrans enpoze an 1825, izolman diplomatik, yon ekonomi ki fin epuize. Istoryografi resan an - depi C.L.R. James rive Michel-Rolph Trouillot - remèt li kòm yon evènman fondatè modènite ak inivèsalis dwa yo.

Referans

1. James, C.L.R. (1938). The Black Jacobins: Toussaint L'Ouverture and the San Domingo Revolution. Lond : Secker & Warburg.
2. Trouillot, M.-R. (1995). Silencing the Past: Power and the Production of History. Boston : Beacon Press.
3. Dubois, L. (2004). Avengers of the New World: The Story of the Haitian Revolution. Cambridge : Harvard University Press.
4. Fick, C. (1990). The Making of Haiti: The Saint Domingue Revolution from Below. Knoxville : University of Tennessee Press.